

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอ โดยแบ่งประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
2. ลักษณะพัฒนาการของผู้ใหญ่
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
5. การศึกษาผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศไทย
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ (learning) สามารถกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการทางสมองและพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การยอมรับ การรับรู้ จนเกิดความคิดใหม่ พฤติกรรมใหม่หรือการเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียนรู้เป็นกระบวนการ เพราะการเรียนรู้มิได้หมายถึงเฉพาะทักษะ การอ่าน การเขียน การปฏิบัติเท่านั้น แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ การประพฤติปฏิบัติ การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจากแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ สามารถสรุป กระบวนการเรียนรู้ได้ ดังนี้ (Bloom, 1979 อ้างถึงใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2533, หน้า 184-188; รังสรรค์ ทิมพันธ์วงศ์, 2527, หน้า 25-27; วิกร คัมพาทูโธ, 2536 หน้า 1-2; สมคิด อิศระวัฒน์, 2538, หน้า 2-4)

การเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและความรู้สึก และด้านทักษะหรือการปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านสติปัญญา (cognitive domain) เป็นความสามารถทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แยกออกเป็นพฤติกรรมย่อย 6 ชั้น คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

2. ด้านจิตใจและความรู้สึก (affective domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงเจตคติ ความเชื่อ และค่านิยม แยกออกเป็นพฤติกรรมย่อย 5 ชั้น คือ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การรวบรวมและจัดระบบค่านิยม และการสร้างลักษณะนิสัย

3. ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (psychomotor domain) เป็นความสามารถในด้านการปฏิบัติหรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรมย่อย 7 ชั้น คือ การรับรู้ การเตรียมพร้อม การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว การทำงานที่ซับซ้อน การประยุกต์ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ลักษณะการเรียนรู้ทั่วไป มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นในรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เมื่อเกิดการเรียนรู้ก็สามารถจะกระทำกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งทำไม่ได้มาก่อนหรือเคยทำแต่สามารถทำได้ดีกว่า แต่ถ้าพฤติกรรมที่สังเกตได้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็แสดงว่าผู้เรียนยังไม่ได้เรียนรู้

2. การเรียนรู้เกิดจากการฝึกหัด การเรียนรู้แบบง่าย ๆ อาจเกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติระยะสั้น แต่สำหรับการเรียนรู้ที่ยาก สลับซับซ้อน เช่น การอ่าน การพิมพ์ดีด อาจจะใช้ระยะเวลาการฝึกปฏิบัติที่ยาวนาน

3. การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะรับและจำสิ่งที่จะผ่านการเรียนรู้มาแล้วเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ผู้ที่เรียนรู้การว่ายน้ำเมื่ออายุ 10 ปี ก็สามารถว่ายน้ำได้ เมื่ออายุ 30 ปี ถึงแม้ว่าในระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมาเขาจะไม่ได้ว่ายน้ำเลยก็ตาม

4. การเรียนรู้ไม่ใช่สิ่งที่สังเกตได้โดยตรง เพราะว่ากระบวนการของสมองที่ซับซ้อนมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ เราสามารถสังเกตพฤติกรรมของการเรียนรู้ได้ขณะที่กำลังสอน และผู้เรียนกำลังบันทึกเนื้อหา แต่การกระทำเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นเครื่องชี้ หรือแสดงว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วเสมอไป

แบบแผนของการเรียนรู้ โดยหลักทั่วไป สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ (informal learning) หมายถึงกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิบัติสัมพันธ์กับระบบสังคม และวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ และประเพณีอันเหมาะสมตามลักษณะพฤติกรรมของบุคคลในวัฒนธรรมหนึ่งโดยอาศัยกระบวนการทางสังคม พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรม

ทางสังคมอันเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล ถือเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ โดยเกิดได้ในสถานะ ดังนี้

1.1 จากการเรียนรู้โดยบังเอิญ (random or incidental learning) อาจเป็นผลพลอยได้จากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผู้เรียนมิได้เจตนา

1.2 การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning) เป็นการเรียนที่เกิดจากความสนใจ ความตั้งใจของผู้เรียน และเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนด้วยตนเอง

1.3 การเรียนรู้จากกลุ่ม (collaborative learning) เป็นการเรียนรู้จากสมาชิกภายในกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน

2. การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ (formal learning) เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะแน่นอน และมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันการศึกษา (provider sponsored) ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาเหล่านี้มีหน้าที่โดยตรง ซึ่งมีกลุ่มบุคคลจัด กำกับดูแล มีการให้คะแนน ประเมินหรือประกาศนียบัตร ที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ พฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีรูปแบบ มักมีลักษณะแบบชี้เฉพาะและมีลักษณะพิเศษกว่าพฤติกรรมทางสติปัญญา ความคิด การพัฒนาการด้านประสาทและการเคลื่อนไหว ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะที่ไม่มีรูปแบบมักจะเน้นการพัฒนาด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล

การเรียนรู้จึงสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกที่ อย่างมีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบก็สามารถเกิดขึ้นได้ และเมื่อมนุษย์เกิดการเรียนรู้ขึ้น ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งอาจจะสังเกตได้ ภายนอกก็จากการเปลี่ยนพฤติกรรม หากเกิดภายในคือการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เจตคติ ทักษะคิดต่าง ๆ

ลักษณะพัฒนาการของผู้ใหญ่

การจะระบุว่าบุคคลใดเป็นผู้ใหญ่ หรือเด็กนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ในการตัดสินของแต่ละตัวบุคคลและหน่วยงาน เช่น การขึ้นรถไฟฟ้า บุคคลที่มีความสูงเกิน 90 เซนติเมตรขึ้นไป ต้องซื้อตั๋วราคาผู้ใหญ่ การรถไฟแห่งประเทศไทย หากบุคคลมีความสูงเกิน 130 เซนติเมตร อายุเกิน 12 ปี ต้องจ่ายค่าโดยสารเท่าผู้ใหญ่ ตามกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน และนั่นก็คือการเข้าสู่ภาวะความเป็นผู้ใหญ่โดยการเปลี่ยนคำนำหน้าชื่อจาก เด็กชาย เด็กหญิง เป็น นาย และนางสาว การบรรลุนิติภาวะ คือบุคคลที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป สามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ทางกฎหมายได้ด้วยตนเอง เช่น การจดทะเบียนสมรส การทำพินัยกรรม ฯลฯ ส่วนกฎหมายการเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องอายุ ไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง บุคคลที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรต้องมีอายุ

ไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง เห็นได้ว่าการกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้ใหญ่ หรือการกระทำพฤติกรรมในสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ หากจะกล่าวถึงผู้ใหญ่ในแง่ของนักวิชาการ ลักษณะความเป็นผู้ใหญ่มีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2527, หน้า 36-38; อุ๋นตานิพคุณ, 2527, หน้า 83-84; สุนทร สุนันท์ชัย, 2539, หน้า 34; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2538, หน้า 138-139; ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, 2541, หน้า 8)

1. ลักษณะทางกายภาพ สภาพร่างกายที่เจริญเติบโตเต็มวัย พร้อมทั้งจะรับภาระการทำงาน ซึ่งต้องใช้สภาพร่างกายที่แข็งแรงเจริญเติบโตเต็มที่ ในการทำงานตามความรับผิดชอบ หมายรวมถึงการเติบโตของเซลล์สมองก็เพิ่มขึ้นสูงสุดด้วยเช่นกัน วัยผู้ใหญ่จึงเป็นวัยที่ร่างกายและสมองเจริญเติบโตถึงจุดสูงสุด และเริ่มสู่การเสื่อมสภาพลง

2. ลักษณะทางอายุ เกณฑ์ด้านอายุกับความเป็นใหญ่นั้นจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบ จะต้องพิจารณาประกอบกับกิจกรรมที่ผู้ใหญ่เข้าไปปฏิบัติอยู่ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ความมีอายุนั้นจะรวมถึงการมีประสบการณ์ด้วย การมีอายุมากการผ่านประสบการณ์ชีวิตก็จะมีมากตามมาด้วย

3. ลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา นักจิตวิทยาพัฒนาการจะพิจารณาความเป็นผู้ใหญ่โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะทางด้านจิตใจ ความพร้อมทางด้านสติปัญญา และความรับผิดชอบในภารกิจที่ต้องใช้ ทั้งด้านอารมณ์ และสมองควบคู่กัน ถ้าหากบุคคลใดมีความสามารถมากพอ ก็ยอมรับเข้าสู่สถานะความเป็นผู้ใหญ่ รวมถึงการมีโนภาพต่อตนเองของผู้ใหญ่ด้วย

4. ลักษณะบทบาทหน้าที่ภาระทางสังคมและการประกอบอาชีพ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะผู้ใหญ่ต้องมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่แน่นอน มั่นคง และสามารถจะทำหน้าที่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยเริ่มจากการมีบทบาทในครอบครัว ตลอดจนบทบาทอื่น ๆ ในสังคมตามความสามารถและความสนใจ

กล่าวได้ว่าบุคคลที่จะเป็นผู้ใหญ่นั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและบทบาททางสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นผู้ใหญ่ นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีมีโนภาพต่อตนเองและวุฒิภาวะในการเป็นผู้ใหญ่ โดยสามารถพิจารณาได้ทั้งจากลักษณะทางอายุ ลักษณะทางอารมณ์ และลักษณะบทบาททางสังคม และการประกอบอาชีพพร้อมกัน หรืออาจพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การพิจารณาของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การสังเคราะห์งานวิจัยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่ มีทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มากมาย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและทำความเข้าใจถึงความเป็นผู้ใหญ่ของบุคคลให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายได้ อีกทั้งทฤษฎีทางการศึกษา ผู้ใหญ่ยังสามารถชี้ให้เห็นถึงลักษณะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอีกด้วย

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (andragogy) เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีนักการศึกษา นักจิตวิทยาการศึกษาได้ทำการศึกษาเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีข้อค้นพบว่าผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก และมีความแตกต่างกันในอีกหลายๆ ด้าน โดยสามารถกล่าวถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้ ดังนี้ (สมบุญ สกลยาชีวิน, 2526, หน้า 263; อุ่นดา นพคุณ, 2527, หน้า 83-84; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533, หน้า 30-33; ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ, 2541, หน้า 8-9)

1. ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการวางแผนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากความสนใจ ความต้องการของผู้ใหญ่ เป็นแรงจูงใจภายใน ทำให้ผู้เรียนผู้ใหญ่เกิดความพอใจในการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้เลือก เป็นการตอบสนองความต้องการ (needs) ของผู้ใหญ่เอง เพราะมาเรียนด้วยความสมัครใจเอง

2. ผู้เรียนผู้ใหญ่แตกต่างจากเด็ก ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลสูงทำให้เกิดจุดเด่น จุดด้อยในแต่ละบุคคลได้ ต้องมีการช่วยให้เกิดความสำนึกในขั้นต้น เมื่อเกิดการหยุดนิ่งหรือความท้อถอยในการเรียน ผู้สอนต้องทำความเข้าใจและสร้างกำลังใจ ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้แนะนำหรือผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียน สิ่งสำคัญคือนำประสบการณ์ของผู้ใหญ่มาเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการเรียนรู้

3. กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเรียนรู้โดยการนำประสบการณ์ที่มีมาร่วมใช้ด้วย ดังนั้นการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึงประสบการณ์ร่วมของผู้เรียนผู้ใหญ่ด้วย โดยใช้ผู้เรียนผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลาง และเมื่อรับความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความเชื่อเก่า ผู้ใหญ่จะสามารถรับรู้นั้นอย่างเข้าใจและรวดเร็ว และสิ่งสำคัญของการเรียนของผู้ใหญ่คือการนำไปใช้จริงได้ในทันที ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ในที่นี้รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศทางการเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนผู้ใหญ่ด้วย บ้านถือเป็นสถานที่ที่ผู้ใหญ่ชอบมากที่สุด

4. การเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ นั้น ต้องคำนึงถึงภาวะความเป็นผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง วุฒิภาวะ ที่มีความอิสระทั้งทางความคิด ร่างกาย และประสบการณ์ชีวิต การเปลี่ยนบทบาททาง

สังคม ซึ่งรวมไปถึงการเห็นความสำคัญของเวลาเพราะในวัยผู้ใหญ่มีการระมัดระวังชอบตาม บทบาท เวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่ และช่วงวัยของผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกัน ผู้ใหญ่วัยต้น วัยกลางคน และผู้ใหญ่วัยชรา ต้องคำนึงถึงสภาพร่างกายและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

5. การประเมินผลของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวนิมิตร หรือผลการเรียน เหมือนในโรงเรียน แต่มุ่งผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ และการนำผลไปใช้ได้ทันที ผู้เรียนผู้ใหญ่สามารถที่จะประเมินผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีแรงจูงใจและมุ่งผลที่แตกต่างกัน แบ่งได้ ดังนี้

5.1 ประเภทที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะในการเรียน ส่วนใหญ่เป็นแรงจูงใจด้านอาชีพ เช่น ต้องการวุฒิบัตร ใบขับขี่ นำไปเพื่อเพิ่มศักยภาพหรือความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพ

5.2 ประเภทที่มุ่งพัฒนาตนเอง มีแรงจูงใจด้านสังคม หรือแรงจูงใจด้านอื่น ๆ สนใจอยากเรียนรู้ มีความสุข ความพอใจ ความตื่นตัวจากการที่ได้รู้ได้เข้าใจ ได้ค้นพบสิ่งใหม่ ได้ขบคิด ปัญหา ได้สังคมและเพื่อน เป็นกิจกรรมความรู้เฉพาะด้าน เช่น งานประดิษฐ์ ฯลฯ กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่องานอดิเรก และเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์, อินเทอร์เน็ต ฯลฯ กลุ่มนี้จะมุ่งผลตามที่ตนตั้งใจไว้เท่านั้น

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (self-directed learning) มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษาหลายท่าน ใช้คำต่างกัน ดังนี้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง การเรียนรู้โดยการนำตนเอง การเรียนด้วยการนำตนเอง และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และยังมีคำที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ดังนี้ การเรียนรู้ด้วยการวางแผนเอง (self-planned) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (self-education/ self-study) การสอนตนเอง (self-teaching) การเรียนรู้อย่างอิสระ (autonomous learning / independent study) การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (discovery learning / the inquiry method) ในที่นี้ผู้วิจัยใช้ “การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง” โดยมีความหมาย ดังนี้ (สุนทร แก้วลาย, 2512, หน้า 8; สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2524, หน้า 6; สมบูรณ์ ศาลาชีวิน, 2526, หน้า 261; มานพ วงศ์สาขา, 2540, หน้า 26; สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ, 2540, หน้า 14-15; Knowles, 1975, p. 18; Skager, 1978, pp. 13-26; Tough, 1979, p. 114; Griffin, 1983, p. 153; Brookfield, 1984, pp. 59-71 และ Guglielmino, 1977, pp. 30-33)

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนเป็นเบื้องต้น แต่มาจากแรงจูงใจภายในที่แตกต่างกัน โดยไม่มีผู้ใดบังคับ แต่ในการเรียนอาจมีหรือไม่มี

ผู้ช่วยเหลือ ผู้อำนวยการความสะดวกขึ้นอยู่กับความต้องการและการแสวงหาของผู้เรียนเอง โดยผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีการต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นวิธีการผูกมิตรสัมพันธ์ ซึ่งเน้นถึงการรับผิดชอบเบื้องต้นของผู้เรียนด้วยการนำของตนเอง ดังนี้

1. การวิเคราะห์ กำหนดความต้องการของตนเอง จากแรงจูงใจภายในของตนเอง มีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีเหตุและผลผลการเรียนด้วยตนเองอย่างมีขบวนการ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ผู้ที่มีการนำตนเองจะมีจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้มาก่อนการเรียนรู้ รู้ตนเองว่าต้องการอะไรในการเรียนรู้แต่ละเรื่อง ซึ่งผลของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเท่านั้นจะสามารถบอกได้ว่าการเรียนรู้ที่ได้รับตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อาจต้องการควบคุม ต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการความรู้เพิ่มเติม ฯลฯ

3. การเลือกรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการกำหนดแผนการเรียนรู้ การวางแผนวิธีการ และการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้เองด้วย ผู้ที่นำตนเองได้จะเรียนรู้และค่อย ๆ พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง จนสามารถกำหนดวิธีการเรียนรู้ที่ดีสำหรับตนเองได้ในที่สุด โดยรวมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งที่อยู่ในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคล สมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน หรือไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม

4. การแสวงหาแหล่งทรัพยากร ที่เป็นทั้งบุคคลและสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยการนำตนเอง ผู้ที่สามารถนำตนเองได้ จะเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยรวมถึงการยอมรับและคัดเลือกความช่วยเหลือจากผู้สอน หรือผู้อำนวยการความสะดวกด้วยเช่นกัน ผู้ที่นำตนเองได้จะสืบเสาะหาแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ด้วยความสนใจของตนเอง จนสามารถทำให้เกิดขบวนการเรียนรู้ที่บรรลุวัตถุประสงค์

5. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้ที่นำตนเองได้ จะสามารถเลือกหรือกำหนดวิธีการประเมินตนเองในเบื้องต้น สามารถประเมินตนเองด้วยความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพของตนเองก่อน โดยจะดูผลการประเมินอิงเกณฑ์จากหลายวิธี เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการประเมินนั้นกับการประเมินของตนเอง

ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้ที่เริ่มการเรียนรู้จากความคิดของตนเอง แสวงหา ขวนขวายที่จะศึกษาต่อด้วยตนเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับ เกิดจากแรงจูงใจภายในของบุคคลนั้น นอกจากนั้นการนำตนเองเป็นลักษณะที่มีอยู่ในบุคคลทุกคน จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ สถานการณ์ในการเรียนรู้ ครอบครัว สภาพแวดล้อม เป็นต้น บรอกเกต และเฮมสตรา (Brockett & Hiemstra, 1991, pp. 11-16) เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้าใจของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 10 ประการ ดังนี้

1. การนำตนเองเป็นลักษณะที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน และในสถานการณ์การเรียนรู้ทั้งหมด อาจเกิดการนำตนเองในระดับมากหรือน้อยแตกต่างกัน

2. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบเป็นหลักและเป็นผู้ตัดสินใจด้านประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับการวางแผน การนำไปปฏิบัติและการประเมินผล อาจเกิดขึ้นได้ตามลำพัง หรือในกลุ่มผู้เรียนกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็ก ที่ผู้เรียนร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเขาเหล่านั้นก็ได้

3. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเน้นถึงความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และเชื่อว่าศักยภาพของมนุษย์ จะไม่มีวันหมดลง จะต้องมียุทธศาสตร์และสามารถพัฒนาได้ต่อไป

4. มีความเชื่อว่าผลของการศึกษาในด้านบวกมาจากการนำตนเองในการเรียนรู้ เช่น จดจำได้เพิ่มขึ้น สนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยิ่งขึ้น มีความสนใจในวิชามากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สอนมากขึ้น

5. กิจกรรมการเรียนรู้โดยการนำตนเองมีหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การอภิปราย การเขียน การสืบสวนโดยการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมการศึกษาค้นคว้ากลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอน การใช้คอมพิวเตอร์ หรือแม้กระทั่งวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ

6. ผู้อำนวยการความสะดวกต่อการนำตนเองในการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการปรึกษาหารือข้อตกลง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นแหล่งความรู้ที่จำเป็นและเชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน มีส่วนร่วมในการถ่ายโอนการเรียนการสอน และสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความคิดแบบวิจารณ์

7. มีความเชื่อว่า การนำตนเองเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นวิธีที่ผู้เรียนมีอิสระในการแก้ไขปัญหา

8. กลุ่มคนหลายรูปแบบสามารถที่จะนำตนเองในการเรียนรู้ได้

9. หากผู้สอนให้ความไว้วางใจแก่ผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่จะทำงานได้อย่างเต็มที่ และแสวงหาประสิทธิภาพการเรียนรู้ด้วยคุณภาพสูง

10. การใช้วิธีการเรียนรู้โดยการนำตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาการเรียนรู้ทั้งหมดได้ แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ทัฟ (Tough, 1979 อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศาลาชีวิน, 2526, หน้า 263) นักการศึกษาชาวแคนาดาเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการเป็นผู้บุกเบิกทางการศึกษากลุ่มผู้ใหญ่ว่า การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ทัฟได้สำรวจกิจกรรมการศึกษาของผู้ใหญ่ทั้งกลุ่มที่เรียนในระบบโรงเรียนและกลุ่มที่ศึกษาอยู่นอกระบบโรงเรียนในประเทศแคนาดา และให้ความสนใจเป็นพิเศษกับผู้เรียนด้วยตนเองอย่างอิสระ พบว่าผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากใช้เวลาประมาณ 700-800 ชั่วโมงต่อปี ในการศึกษาด้วย

ตนเองและเป็นการเรียนนอกระบบโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่ ค้นคว้านี้ส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้เรียนที่เรียน เพื่อเครดิต หรือวุฒิบัตร ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนของผู้ใหญ่ ผู้ตอบจึง ถึงเลที่จะยอมรับว่าสิ่งที่เขากระทำอยู่นั้นเป็นการเรียนรู้ แท้จริงแล้วผู้ใหญ่สอนตนเองจากการ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างอิสระมากเท่าๆ กัน หรืออาจมากกว่าการเรียนรู้จากห้องเรียน

ตามแนวคิดของนักการศึกษาผู้ใหญ่หลายท่านสามารถกล่าวได้ว่า ผู้ใหญ่มีลักษณะการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 2 มิติ คือ มิติของผู้เรียน และมิติของกระบวนการเสริม การนำตนเอง ดังนี้ (Skager, 1978, p. 14; Knowles, Mezirow 1975 citing Brockett & Hiemstra, 1991, pp. 104-105; Candy, 1991, pp. 22-23)

มิติแรก ลักษณะของผู้เรียน (characteristics of the learner) จะเป็นบุคลิกลักษณะของ ผู้เรียนที่มีการชี้นำตนเอง ประกอบด้วย

1. ผู้เรียนนำตนเอง (learner self-direction) คือ ผู้เรียนที่มีการนำตนเอง เป็นบุคลิก ลักษณะของบุคคล เป็นองค์ประกอบภายในของผู้เรียน

2. การตอบสนองของบุคคล (personal responsibility) หมายถึง ความรับผิดชอบทาง ด้านความคิดและการกระทำของบุคคล เลือกกระทำอย่างมีเหตุผล บุคคลสามารถเลือกกระทำในวิถี ทางที่ตนเองปรารถนา วิถีทางเหล่านี้ คือ บริบทของการเรียนรู้ บุคคลมีความยินดีในการควบคุมการ เรียนรู้ของเขาที่ได้กำหนดความสามารถในการนำตนเอง ผู้เรียนมีทางเลือกในทิศทางที่เขาชักนำ ตนเองฐานะที่เป็นผู้เรียน และมีความรับผิดชอบสำหรับการยอมรับผลที่จะตามมาจากการกระทำ ของตนในฐานะที่เป็นผู้เรียน

มิติที่สอง ลักษณะการสอนการจัดการเรียนรู้ (characteristics of teaching-learning transaction) เป็นกระบวนการที่สมมติความรู้ ซึ่งจะมืบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคล ประกอบด้วย

1. การนำตนเองในการเรียนรู้ (self-direction in learning) คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจาก องค์ประกอบภายในและภายนอกตัวผู้เรียนรวมกันขึ้นมา ระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของ ผู้เรียนอาจขยายออกไปได้ ถ้าจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น มีการจูงใจให้บุคคลมีระดับ การนำตนเองสูงขึ้นและได้รับประสบการณ์ที่เอื้อต่อการนำตนเอง จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ ได้สูงเช่นเดียวกัน ส่วนผู้เรียนที่มีระดับการนำตนเองต่ำ หากได้รับโอกาสที่เอื้ออำนวยก็จะ ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นผู้สอนอาจมีบทบาทโดยตรงมากยิ่งขึ้น

2. บริบทของสังคม (the social context) เป็นองค์ประกอบ ที่ล้อมรอบองค์ประกอบ ต่าง ๆ อยู่ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สามารถแยกออกไป จากบริบทของสังคมที่เขาเกี่ยวข้องกับได้

สภาพแวดล้อมของสังคมมีผลต่อกิจกรรมต่าง ๆ บริบทของสังคมจะกำหนดขอบเขตในกิจกรรมการนำตนเองที่แสดงออกมา

จากทั้ง 2 มิติ เห็นได้ว่าลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของตัวผู้เรียน และบริบทสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของผู้เรียนที่จะสามารถผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างแท้จริงและถาวรได้ ผู้เรียนและผู้ช่วยเหลือในการเรียนต้องร่วมมือ ศึกษา ซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดลักษณะการนำตนเองได้อย่างแท้จริง และจะนำพาให้บุคคลไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

ลักษณะของบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนจะต้องมีลักษณะบางอย่างที่เอื้อต่อวิธีการเรียนแบบนี้ นักการศึกษาหลายคนได้เสนอแนะรูปแบบ หรือลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ โดยจำแนกรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ออกเป็น 5 กลุ่มความคิด ดังนี้ (Knowles, 1975, p. 61; Skager, 1978, pp. 24-25; Griffin, 1983, pp. 153-155; สมบูรณ์ ศาสดาชีวิน, 2526, หน้า 264-265; สมคิด อิศระวัฒน์, 2532, หน้า 75-76; Guglielmino, 1977 อ้างถึงใน นรินทร์ บุญชู, 2532, หน้า 23-24)

กลุ่มที่ 1 เป็นแนวคิดของมัลคัม เอส โนลส์ (Malcolm S. Knowles) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่เรียกว่า “สัญญาการเรียน” (learning contract) เป็นการมอบภาระงานให้แก่ผู้เรียน ว่าจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น รูปแบบของ “สัญญาการเรียน” ที่จะให้บังเกิดผลดีเป็น 9 ประการ คือ

1. ความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียนและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือรู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวเองไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเองได้
3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านี้เป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง
4. ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริง โดยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น
5. ความสามารถในการแปลความต้องการ การเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

6. ความสามารถในการโยงใยความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำให้เรื่องยากเป็นเรื่องง่าย และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือที่ปรึกษา

7. ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งวิทยาการ ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการและมีความคิดริเริ่ม ในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

9. ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

กลุ่มที่ 2 เป็นแนวความคิดของ อัลเลน ทัฟ (Allen Tough) แห่งมหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา ได้กำหนด “โครงการเรียน” (learning project) เป็นเครื่องชี้วัดลักษณะและปริมาณการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชาชนวัยผู้ใหญ่ทั่วไป ซึ่งงานวิจัยของ ทัฟ (Tough) พบว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้เป็นลักษณะที่จะพบได้ทั่วไป แต่สำหรับกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จสูงในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีลักษณะพิเศษ ดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายของการกระทำไว้ชัดเจน
2. รู้จักเลือกใช้ความรู้ และทักษะที่เหมาะสม
3. วางแผนการเรียนอย่างดี
4. เรียนได้โดยไม่สุดกำลังความสามารถ
5. มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และมีความอยากรู้ อยากเห็น ขณะเดียวกันคนเหล่านี้ยังชอบงานที่ตนเองทำอยู่
6. เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของตนเอง และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน
7. มีความเชื่อมั่น กล่าวหาญ ที่จะเปิดเผยตนเอง
8. มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่ชัด
9. เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง
10. ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก
11. เป็นผู้ที่มีความผูกพันหรือยึดมั่นต่อจุดหมายของชีวิต
12. ต่อสู้บากบั่นเพื่อจะบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ
13. มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง
14. เป็นผู้ที่มึผลงานและประสบผลสำเร็จ
15. สามารถคบหาสมาคมกับเพื่อน รักใคร่ได้อย่างจริงจังได้อย่างน้อยสองสามคน

กลุ่มที่ 3 เป็นแนวคิดของสกินเนอร์ (Skinner, 1981 citing Griffin, 1983, pp. 153-155) ในการเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป แต่กริฟฟินได้วิจารณ์ว่าวิธีนี้เป็นการเรียนด้วยตนเอง ตามข้อเสนอแนะของสื่อการเรียนเท่านั้น ไม่ใช่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หากแต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกำกับของครูมากกว่า

กลุ่มที่ 4 เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ต่างไปจากรูปแบบของสถานศึกษาตามปกติทั่วไป ตัวอย่างกิจกรรมตามแนวความคิดนี้ เช่น การจัดการศึกษาในรูปของตลาดวิชา มหาวิทยาลัยเปิด และการศึกษาทางไกล

กลุ่มที่ 5 ได้แก่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งบุคคลต้องอาศัยการศึกษา การทดลอง และการค้นคว้าด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา

จากลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้ง 5 กลุ่มนั้น สามารถสรุปลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคล ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไป โดยในที่นี้จะยึดหลักของ กูกลีเอลมีโน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ และสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับโครงการเรียนของทัฟ สัญญาการเรียนรู้ของโนลส์ แนวคิดของสเคจเจอร์ และสมคิด อิศระวัฒน์ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ได้แก่ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยากได้

สอดคล้องกับโครงการเรียนของทัฟ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีความผูกพัน หรือยึดมั่นต่อจุดหมายของชีวิต ต่อสู้บากบั่นเพื่อจะบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง เป็นผู้มีผลงานและประสบผลสำเร็จ สามารถคบหาสมาคมกับเพื่อน รักใคร่ได้อย่างจริงจัง ได้อย่างน้อยสองสามคน

2. มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจแล้วสามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้ แม้จะมีงานอื่นมากก็ตาม โดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนจะค้นหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยากๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปหาได้จากที่ไหน

สอดคล้องกับโครงการเรียนของทัฟ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ตั้งเป้าหมายของการกระทำไว้ชัดเจน รู้จักเลือกใช้ความรู้ และทักษะที่เหมาะสม วางแผนการเรียนอย่างดี

สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียนและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือรู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้แนะ กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มี

ประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาการและมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

สอดคล้องกับแนวคิดของสเคจเจอร์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ เป็นผู้ที่ยอมรับตนเอง มีทัศนคติต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนหรือมีทัศนคติในเชิงบวกต่อตนเอง มีแรงจูงใจภายใน เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจอยู่ภายในต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยปราศจากสิ่งที่ควบคุมจากภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ การลงโทษ และขึ้นชอบการเรียนรู้ที่อยู่ภายนอกสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ และเพื่อที่จะเลื่อนกำหนดหรือดำเนินต่อไปได้หลายรูปแบบทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

สอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด อิศระวัฒน์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ สมควรใจที่จะเรียนด้วยตนเอง (voluntarily to learn) มิได้เกิดจากการบังคับ แต่มีเจตนาที่จะเรียนด้วยความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตัวเอง (self resourceful) นั่นคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนจะเรียนคืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถ สามารถตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และบทบาทในการเป็นผู้เรียนที่ดี

3. ความริเริ่มและมีอิสระในการเรียนรู้ ได้แก่ ความไม่ทอดทิ้ง แม้จะไม่ค่อยเข้าใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะเรียน ไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจในการอ่าน และสามารถทำงานด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

สอดคล้องกับโครงการเรียนของทัฟ คือ เรียนได้โดยไม่สุดกำลังความสามารถ

สอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด อิศระวัฒน์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ผู้เรียนต้องรู้ “วิธีการที่จะเรียน” นั่นคือผู้เรียนควรทราบถึงขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเองรู้ว่าเขาจะสู่จุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

4. ความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดพอสมควร ทราบดีว่าตนเองต้องการเรียนอะไร และเข้าใจบทบาทของตนเองได้ดีว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร

สอดคล้องกับโครงการเรียนของทัฟ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และมีความ อยากรู้ อยากรู้ เห็น ขณะเดียวกันคนเหล่านี้ยังชอบงานที่ตนเองทำอยู่ เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของตนเอง และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน มีความเชื่อมั่น กล้าหาญ ที่จะเปิดเผยตนเอง มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่ชัด เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก

สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ คือ แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวเองไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเองได้

สอดคล้องกับ แนวคิดของสเคจเจอร์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ มีความสามารถในการวางแผนในด้านต่อไปนี้ สามารถวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง วางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้ มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ มีการประเมินตนเอง ผู้เรียนที่มีการนำตนเอง สามารถที่จะประเมินตนเองหรือยอมรับว่าการที่ผู้อื่นประเมินตนเองก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะยอมรับการประเมินภายนอกว่าถูกต้อง ก็ต่อเมื่อผู้ประเมินมีความคิดอย่างอิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏจริงในขณะนั้น การเป็นตัวของตัวเอง ผู้เรียนจะมีความผูกพันกับวิธีการเรียนรูปแบบใด รูปแบบหนึ่งภายใต้บริบทแวดล้อมที่เฉพาะอย่าง ผู้เรียนสามารถจัดการปัญหากับเวลาที่กำหนดโดยจะพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ว่ามีคุณค่าและยอมรับได้แค่ไหน อย่างไรก็ตามการเป็นตัวของตัวเองจะกระทำโดยตัวผู้เรียนเป็นการที่สังคมให้การยอมรับได้

5. ความรักในการเรียนรู้ ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้ มีความสนุกสนานในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้

สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริงโดยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

6. ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ๆ ได้หลายทาง

สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ความสามารถในการโยนโยความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำให้เรื่องยากง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

7. การมองอนาคตในแง่ดี ได้แก่ ความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย และรู้ว่าตนเองต้องการเรียนอะไรเพิ่มเติมอยู่เสมอ

8. ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา มีทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสนุกสนานกับการแก้ปัญหา และคิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ ความสามารถในการแปลความต้องการ การเรียนออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

สอดคล้องกับแนวคิดของสเคจเจอร์ ในข้อต่าง ๆ ดังนี้ เปิดโอกาสต่อการเปิดสถานการณ์ ในกิจกรรมหลายรูปแบบเป็นการสะท้อนให้เห็นการกำหนดการเรียนรู้และการวางแผนเป้าหมาย โดยอาจจะมีเหตุผลหรือไม่ก็ได้ในการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใหม่ ๆ มีความใคร่รู้ มีความอดทนต่อปัญหาที่ยังสงสัย ชื่นชอบต่อสิ่งที่ซับซ้อน และเป็นการเปิดโอกาสต่อประสบการณ์ มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ มีความยินดีที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย หรือวิธีการเรียน และใช้ระบบเข้าถึงปัญหา ใช้วิธีสำรวจตรวจสอบ ลองผิดลองถูก ซึ่งไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการขาดความตั้งใจในการเรียนรู้ ความล้มเหลวจะนำมาปรับปรุง ไม่ใช่การถอยหนี

ลักษณะการนำตนเองเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล ซึ่งจะมีลักษณะการนำตนเองมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถวัดได้ยาก เพราะเป็นการวัดจากทัศนคติ และพฤติกรรมที่แสดงออก สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ เรานำลักษณะพิเศษของการนำตนเองของบุคคลนี้ ทำให้เกิดกับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างไร

หลักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

หลักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น มีวิธีการการสร้างลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้เช่นกัน แต่ก็ยังต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ได้กล่าวผ่านมาแล้วในข้างต้น นักการศึกษา กิบบอนส์ (Gibbons, 1980, pp. 41-46) ได้ศึกษาชีวประวัติของผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงทางด้านการแสดง นักประดิษฐ์ นักสำรวจ นักอักษรศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ และผู้บริหาร จำนวน 20 คน ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคลดังกล่าว แล้วนำมาประมวลเป็นหลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. ในการศึกษาด้วยตนเอง ผู้ศึกษาเป็นผู้ควบคุมตนเอง ในขณะที่การศึกษาอย่างเป็นทางการ (formal education) จุดควบคุมอยู่ที่สถาบันการศึกษา ตัวแทน หรือสิ่งที่กำกับการสอนเพื่อให้ศึกษาด้วยตนเอง จะช่วยนักศึกษาให้รู้จักควบคุมสิ่งที่อยู่ภายในตัวเอง เพื่อการเรียนรู้ของตน

2. การศึกษาด้วยตนเอง มักจะเป็นความพยายามที่แน่วแน่ ในความรู้เฉพาะด้านอย่างใดอย่างหนึ่ง มากกว่าการศึกษาหลาย ๆ สาขาวิชา การสอนให้รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยให้นักศึกษาสามารถแยกแยะ และมีความชำนาญในกิจกรรมบางอย่าง หรือหลายอย่างที่เป็นต่อชีวิต

3. การศึกษาด้วยตนเอง มักจะเป็นการประยุกต์การศึกษา คือการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้กับงาน การสอนการเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวข้องกับการศึกษาทางทฤษฎีที่สัมพันธ์กับการฝึกฝนทางเทคนิค และการนำไปดัดแปลงใช้อย่างเหมาะสม เป็นการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน

4. ผู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง เป็นคนที่เรียนรู้ด้วยแรงจูงใจของตนเอง นั่นคือ การผูกพันตนเองกับเนื้อหาวิชาที่ตนเลือก แม้จะพบอุปสรรคก็ตาม การศึกษาด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนรู้และตระหนักถึงความต้องการของตน มีเป้าหมายของตนเอง มากกว่าที่จะให้ผู้อื่นมาวางเป้าหมาย

5. สิ่งจูงใจสำหรับการศึกษาดด้วยตนเอง ได้แก่ ความสำเร็จ ซึ่งเป็นรางวัลที่ประเมินคุณค่าได้โดยตนเอง การสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นการให้ประสบการณ์เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ รู้จักวางแผน และการเลือกใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพ ในการที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จ

6. ผู้ที่ศึกษาดด้วยตนเอง มักจะตัดสินใจใช้รูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและวิธีการเฉพาะตน ซึ่งสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างดีที่สุด ซึ่งข้อสรุปอาจจะได้จากการศึกษา การสังเกต ประสบการณ์ การเข้าเรียนในบางวิชา การฝึกอบรม การสนทนา การฝึกหัด การลองผิดลองถูก การฝึกหัดกิจกรรมที่ให้ผลดี การประสานระหว่างกลุ่ม เหตุการณ์และโครงการ

7. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเชื่อ โดยปกติจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะของคน การประสานสัมพันธ์ ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความบากบั่น ขยันขันแข็ง ไม่เห็นแก่ตัว การรู้สึกเกรงใจผู้อื่น และมีหลักการอย่างเข้มแข็ง

8. ผู้ที่เรียนด้วยตนเอง จะมีแรงขับ ความคิดอิสระ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด การสอนการศึกษาดด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการเสริมแรงขับ ความกระตือรือร้น โดยมีความคิดอิสระไม่ขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความเป็นผู้ริเริ่มมากกว่าที่จะประพฤติดตามผู้อื่น และมักทำอะไรเป็นแบบของตนเอง มากกว่าทำตามๆ ผู้อื่น

9. ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง มักจะใช้การอ่าน และกระบวนการทักษะอื่น ๆ ในการเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำที่เขาต้องการ เพื่อโครงการเหล่านั้น การสอนเพื่อการศึกษาดด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนทักษะ เช่น การอ่านและการจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่มีนักศึกษาที่มีความต้องการอย่างเต็มที่ที่จะเข้าถึงข้อสนเทศ

10. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์สำคัญหลายประการ ตั้งแต่วัยเด็ก ประสบการณ์และการพัฒนาจนกระทั่งกลายเป็นจุดของการเลือกในชีวิตของคน การสอนเพื่อการศึกษาดด้วยตนเองจึงเป็นการช่วยเหลือผู้เรียน ที่จะจำแนกสิ่งที่เป็นแนวทางที่เกิดขึ้นในชีวิตเพื่อกำหนดวิถีทางที่ตนเลือก และสร้างวิถีทางใหม่ที่ตนปรารถนา

11. การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดในสิ่งแวดล้อมของการทำงานที่อบอุ่น มีลักษณะสนับสนุน มีบรรยากาศใกล้ชิดเป็นกันเอง ซึ่งคนมักจะกระตือรือร้นและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลอย่างน้อย 1 คน การสอนให้เกิดการศึกษาดด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการสร้าง

178291

370. 1529

ศ ๑34 ก

๑

สรรคัปรายกาตที่กระฉับกระเฉง ซึ่งกิจกรรมการศึกษาด้วยตนเองนี้ จะได้รับการสนับสนุนอย่างอบอุ่นและมีโอกาสหลายด้านที่จะสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่ใกล้ชิดให้เกิดขึ้น

12. ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะชอบผู้อื่นพอๆ กับทำให้ผู้อื่นชอบตน บุคคลเหล่านี้จะมีสุขภาพจิตที่ดี มีเจตคติที่ดีทั้งกายและใจ การสอนให้ศึกษาด้วยตนเองจึงสนับสนุนวิธีการเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนไม่เพียงแต่จะเรียนรู้วิชาการหรือทักษะเท่านั้น แต่เขายังได้พัฒนาจิตใจของตนเองและผู้อื่นอีกด้วย

จากหลักการทั้ง 12 ข้อข้างต้น ผู้เรียนต้องศึกษา ทำความเข้าใจและนำไปสู่การทดลองปฏิบัติ จึงจะสามารถก่อให้เกิดลักษณะการนำตนเองได้ หากปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยแล้ว สามารถทำนายได้ว่าผู้เรียนต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอน แต่ความสำเร็จยังต้องขึ้นอยู่กับอีกหลายองค์ประกอบด้วยเช่นกัน ผู้เรียนเท่านั้นที่จะสามารถกำหนดบทบาทตนเองให้ประสบความสำเร็จได้

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น บทบาทของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ที่จะทำให้เกิดลักษณะการนำตนเอง หากผู้เรียนไม่เข้าใจบทบาทของตนเองแล้ว ขบวนการต่างๆ ก็จะไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหากสับสนในบทบาทของตนแล้ว การที่บุคคลจะสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็ย่อมหลงทางไปในทางที่ผิด ฉะนั้นจึงได้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้ (Knowles, 1976, p. 47; Wenburg, 1972 อ้างถึงใน สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ, 2540, หน้า 23)

1. การเรียนรู้ใด ๆ ผู้เรียนต้องเป็นผู้ริเริ่ม สนใจ ต้องการจากตัวผู้เรียนเป็นหลักการเรียนรู้ในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อการพัฒนาชีวิตและการงานอาชีพของตน
2. การเตรียมตัวของผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะต้องศึกษาหลักการ ความมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชา และจุดประสงค์ของรายวิชาที่เรียนก่อนการเรียนรู้ เพื่อนำไปกำหนด หรือวางแผนในการเรียนต่อไป
3. ผู้เรียนควรเลือกเรียนวิชาที่สนใจด้วยตนเอง กำหนดเนื้อหาวิชาที่ต้องการเรียนรู้ตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงไปในใจชัดเจนว่าจะให้บรรลุผลในด้านใด เพื่อใช้ในการตรวจสอบผู้เรียนว่าได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้ในชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย
4. ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยขอคำแนะนำช่วยเหลือจากครูหรือเพื่อน ในลักษณะของการร่วมมือกันทำงานได้ ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการร่วมมือกัน การร่วมมือกันไม่ได้หมายถึงการเข้ากลุ่มอย่างเฉยๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการที่

แต่ละฝ่ายช่วยเหลือ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ในสถานการณ์การเรียนรู้ โดยส่งข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ให้สมาชิกอื่น ๆ ทราบ สิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนร่วมมือกันคือ กระบวนการกลุ่ม และผู้เรียนเรียนรู้ได้จากภายในตัวเองที่นำออกมา หมายถึง การที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้สึบบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน ไม่ใช่เรียนโดยถูกกำหนดบางอย่างเข้าไปในตัวผู้เรียน

5. ในขั้นการปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ หมายถึงผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการลงมือปฏิบัติ จะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริงด้วยตนเอง

6. การประเมินผลการเรียน ควรเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน โดยครูและผู้เรียนร่วมกันตั้งเกณฑ์การประเมินร่วมกัน

บทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียนด้วยการนำตนเองนั้น ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียน วางแผนการเรียน วิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุปผลด้วยตนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของครูผู้สอน ผู้เรียนควรมีแนวคิดเป็นของตนเอง และสามารถคิดได้ด้วยตนเอง จะมีประโยชน์มากกว่าคอยให้ผู้อื่นบงการให้คิด หรือคิดตามแนวคิดของผู้อื่น ในที่สุดผู้เรียนจะสามารถเข้าใจถึงบทบาทของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่าตนเองควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสม

ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ โดยนักการศึกษาได้ให้ลักษณะขั้นตอนไว้หลายแบบ เมื่อวิเคราะห์แล้วสามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Whitehead, n.d citing Gross, 1977, pp. 54-56; Tough, 1979, pp. 59-96)

1. ขั้นปลุกเร้าความสนใจ (romance) เป็นขั้นแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบของการรับรู้ต่อความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็น ต่อความรู้ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ทำทฤษฎีปัญหา เป็นการตัดสินใจว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น อะไรเป็นความรู้และทักษะที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมองหาข้อผิดพลาดและจุดอ่อนของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน

2. ขั้นการเรียนรู้ในรายละเอียด (precision) เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความจริงต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน การตัดสินใจว่าจะเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะอย่างไร วิธีการ แหล่งวิชาการ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนมีอะไรบ้าง ในขั้นนี้ผู้เรียนควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการเฉพาะในเรื่องอะไร เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกแหล่งวิชาการการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อได้เปรียบเสียเปรียบ วิธีเรียน ระดับความเหมาะสมกับแหล่งวิชาการ หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจศึกษาจากหนังสือ หรือบทความ

ในห้องสมุดหรือร้านขายหนังสือ ก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ในกรณีที่เป็นแหล่งวิทยาการ บุคคล อาจตัดสินใจเลือกแหล่งใดหรือบุคคลประเภทใดที่จะให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้ และพยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด โดยมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ตัดสินใจว่าจะเรียนที่ใด ผู้เรียนอาจจะเลือกบริเวณที่เงียบสงบ สะดวกสบาย และไม่มีผู้ใดมารบกวน หรืออาจจะต้องการสถานที่ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก หรือแหล่ง วิทยาการที่ใช้ได้สะดวก

2.2 ในวงเป้าหมาย หรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน

2.3 ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนเรื่องใด เมื่อใด

2.4 ตัดสินใจว่าช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาจะก้าวไปเท่าใด

2.5 พยายามหาเหตุผลที่เป็นอุปสรรคที่จะทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบัน ไม่มีประสิทธิภาพ

2.6 การหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับการลดเวลาหรือจัดเวลา ให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัวหรือการพักผ่อน โดยอาจขอร้องไม่ให้บุคคลอื่น มารบกวนในเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอร้องให้ผู้อื่นมาทำงานแทนเป็นครั้งคราว

2.7 การศึกษาจากแหล่งวิทยาการที่เหมาะสม หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสม ในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหาเวลาว่างไปศึกษาค้นคว้าในที่ต่าง ๆ พยายามหาหนังสือที่เหมาะสมในห้องสมุด ตลอดจนการเข้าพบบุคคลสำคัญที่เอื้อต่อการเรียน

2.8 การสะสมหรือหาเงินที่จำเป็นสำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิทยาการ การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา

2.9 เตรียมสถานที่หรือดัดแปลงห้องที่เหมาะสมสำหรับการเรียน การศึกษาค้นคว้า โดยคำนึงระดับอุณหภูมิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทได้ดี และแสงสว่างเพียงพอ

3. ขั้นหาข้อสรุป (generalization) เป็นระยะที่เกิดความรู้ ความเข้าใจ พบข้อสรุปหลัก เกณฑ์ต่างๆ แล้วเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กำหนดระดับความรู้ ทักษะ และความก้าวหน้าของตนที่ได้รับ เป็นความรู้ หรือทักษะที่ต้องการหรือไม่

4. ในแต่ละขั้นตอนนี้หากเกิดปัญหา ผู้เรียนจะต้องหาสาเหตุและเพิ่มแรงจูงใจในการ เรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจเพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียน หรือเพิ่มความพึงพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการเรียน ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

4.1 หาสาเหตุของการขาดแรงจูงใจ

4.2 พยายามเพิ่มความสุขและความยินดีในการเรียนรู้ หรือเพิ่มความสนใจใน กิจกรรมการเรียนรู้

4.3 จัดการกับการขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะเรียนรู้ หรือจัดการกับความสงสัยในความสำเร็จของโครงการที่จะเรียนรู้

4.4 การเอาชนะความรู้สึกลึกซึ้ง ท้อแท้ ที่มีสาเหตุมาจากความยากลำบากต่าง ๆ

4.5 บอกกล่าวผู้อื่นถึงความสำเร็จของตน

จะเห็นได้ว่าการวางแผนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ของตนเอง เริ่มไปทีละขั้นตอนอาจต้องใช้เวลาในการปฏิบัติ และอาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติด้วย แต่ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้นั้น ปัญหาเป็นสิ่งที่ทำลาย ไม่ใช่สิ่งที่ทอดลอย การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองต้องรู้จักวิธีที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่เหมาะสม และรู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการต่างๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าต่อไป

การฝึกฝนให้เป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นสิ่งที่มีความหมายมาก่อนที่ระบบโรงเรียนจะพัฒนาอย่างกว้างขวาง ซึ่งเมื่อย้อนไปในอดีตจะเห็นว่าบุคคลสำคัญมากมายที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเป็นผู้ประสบความสำเร็จจากการศึกษาค้นคว้าด้วยการนำตนเอง เช่น โซเครตีส (Socrates) อริสโตเติล (Aristotle) อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) เป็นต้น ฉะนั้นการฝึกของผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเองจึงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ แต่อาจต้องใช้เวลา ความพยายาม และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538, หน้า 77) ได้กล่าวไว้ในสังคมไทยมีองค์ประกอบ 2 ประการที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ การอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทย (socialization) และการฝึกฝนในระบบการศึกษาไทย การฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเอง จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากระบบการศึกษาของไทยคุ้นเคยกับการพึ่งพาครูอาจารย์ในขั้นต้น ลักษณะความช่วยเหลือจาก “พี่เลี้ยง” อาจค่อนข้างมาก กล่าวคือ เริ่มจากต้องพึ่งพาผู้อื่นสู่ความเป็นอิสระสามารถพึ่งตนเอง และก้าวต่อไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีที่อาจดำเนินการดังนี้

1. ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามลดความ “เจ้ากี้เจ้าการ” ให้น้อยลง
2. ต้องมีการจัดสถานการณ์เรียนรู้ที่เอื้ออำนวย หรือช่วยเหลือให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สำหรับเครื่องมือหรือสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝน ให้มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น อาจกระทำได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้ (Mezirow, 1981, pp. 21-22; ชิดชงศ์ ส.นันทนาเนตร, 2534, หน้า 1-2)

1. สัญญาการเรียน เน้นสิ่งที่กำหนดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นลักษณะการสอนรายบุคคลที่ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเองให้มาก โดยการสำรวจและค้นคว้าหาความสนใจที่แท้จริงของตนเอง แล้วให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ สัญญาการเรียนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนนำตนเองได้มากขึ้น เพราะได้เปิดเผยตัวเองได้เต็มที่และพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด ลดการให้ผู้เรียนพึ่งพาผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนเพิ่มความรับผิดชอบในการหาเป้าหมายของการเรียนรู้ การวางแผนและการประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน

2. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน สิ่งที่จะได้จากการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนคือประสบการณ์ที่ต่างคนต่างนำมาแลกเปลี่ยนกัน ประสบการณ์ของตนเองอาจช่วยชี้นำเพื่อนได้ และในทางตรงข้ามประสบการณ์ของเพื่อนก็อาจจะช่วยชี้นำตัวเอง พร้อมกันนี้ก็จะเป็นการเรียนการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นระหว่าง ครู หรือผู้สอน หรือผู้อำนวยความสะดวก กับผู้เรียนในกลุ่มด้วย การชี้ให้เห็นปัญหาและแก้ปัญหาจะทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ของปัญหาคส่วนบุคคลและส่วนรวมด้วย ควรเน้นประสบการณ์การมีส่วนร่วมและวิธีการสร้างโครงการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงแหล่งวิทยาการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากผู้อื่นรวมทั้งครูหรือผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีต่อกันช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความต้องการของตัวเอง อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

3. ทักษะเกี่ยวกับเวลา การกำหนดระยะเวลาตายตัวกับกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจในวิชาต่าง ๆ ที่เสนอให้ผู้เรียนไว้เป็นทางเลือกในการทำความเข้าใจซึ่งจะเกิดการเรียนรู้ต่อไป

4. ประโยชน์ของการเรียนรู้ ผู้เรียนจะนำตัวเองได้มากขึ้น หากการเรียนรู้เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้การจดจำแค่เนื้อหา การจัดโปรแกรมการเรียนจึงจำเป็นต้องสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นการให้ความรู้ ทักษะที่จำเป็น และทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ที่เป็นอยู่ กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานในการตัดสินใจ หรือพินิจพิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับตนเองและประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา เสริมแรงมโนคติของผู้เรียนว่าต้องเป็นทั้งผู้เรียนและผู้จัดการชีวิตตัวเอง โดยจัดบรรยากาศที่น่าสนับสนุน และรับปฏิกิริยาย้อนกลับของผู้เรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏ

5. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นั่นคือผู้เรียนต้องมีความสนใจ เต็มใจที่จะเรียนด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้เป็นเรื่องภายในจิตใจได้ดำเนินของผู้เรียน

เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ภายในตัวผู้เรียน มากกว่าการจัดการภายนอก ช่วยให้ผู้เรียนเข้าไปสู่การเรียนรู้ด้วยการมองเห็นตนเองอย่างถูกต้อง ทำความชัดเจนในเรื่องการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทางเลือกหรือการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่จะปรับคุณภาพของการเลือกและกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกเฟ้นสิ่งที่ดีที่สุด

บทบาทของ “ผู้อำนวยความสะดวก”

ผู้อำนวยความสะดวก (learning facilitator) ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้เพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงได้ หากผู้อำนวยความสะดวกไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเอง โดยบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกควรมีลักษณะ ดังนี้ (Hiemstra, 1976 อ้างถึงใน สมกิต อิศระวัฒน์, 2532, หน้า 76, Mizirrow, 1981 อ้างถึงใน อาชัญญา รัตนอุบล, ม.ป.ป., หน้า 20-21; Tough, 1979 อ้างถึงใน ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร, 2534, หน้า 1-3)

1. การรู้บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ว่าควรมีบทบาท หน้าที่อย่างไรในสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้แก่ผู้เรียน โดยทั่วไปควรมีบุคลิก ลักษณะ ดังนี้

1.1 มีบุคลิกภาพที่อบอุ่น มีความรัก สนใจและยอมรับในตัวของผู้เรียน

1.2 ควรเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และเป็นตัวของตัวเอง

1.3 มีความรู้สึกไวต่อการรับรู้ของผู้เรียน

1.4 มีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เรียน

1.5 ต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้เรียนให้พอเหมาะกับการเป็นอิสระ หรือการเป็นตัวของตัวเองในผู้เรียนแต่ละบุคคล

1.6 เป็นบุคคลที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง ยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และพยายามศึกษาหาความรู้จากกิจกรรมที่ผู้อำนวยความสะดวกเองต้องให้ช่วยเหลือ

1.7 ผู้อำนวยความสะดวกต้องพูดให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจน ว่าเป้าหมายของการเรียนคืออะไร และให้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ

2. การวางแผน จัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดการนำตนเองได้ ผู้อำนวยความสะดวกจะต้องจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า และเป็นแผนการสอนที่สามารถยืดหยุ่นได้ เพราะตัวผู้เรียนเท่านั้นที่จะเป็นผู้วางแผนโดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มและผู้อำนวยความสะดวกร่วมกัน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้อำนวยความสะดวกต้องตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ ของผู้เรียนที่ต่างกัน และจะต้องใช้รูปแบบการสอนให้เหมาะสม ควรจัดบรรยากาศแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งในหมู่ผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้อำนวยความสะดวก

3. การรู้และเข้าใจถึงตัวผู้เรียน ในฐานะของผู้อำนวยความสะดวก ควรมองเห็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และเปิดโอกาสต่อข้อเสนอแนะของผู้เรียน เพื่อเอื้อต่อสถานการณ์การเรียนรู้

สิ่งสำคัญที่สุดและควรเน้นเป็นพิเศษในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ ต้องมีความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งจะใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ในกิจกรรมการเรียนการสอน มีความเต็มใจในการให้คุณค่าและมีเกียรติ และจากการศึกษาค้นคว้า นักการศึกษาผู้ใหญ่หลาย ๆ ท่านก็ให้ความคิดเห็นตอบหาทบทวนของผู้สอนผู้ใหญ่ไว้ตรงกันว่า การเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ ได้เรียนรู้จากกันและกัน การเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้แบบชี้แนะตนเอง ครูอยู่ในฐานะของผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หรือทักษะ ในวรรณกรรมทางการศึกษาผู้ใหญ่มักจะไม่นิยมนิยามครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ว่า “ครู” แต่มักจะใช้คำว่า “ผู้นำ” “พี่เลี้ยง” และ “ผู้อำนวยความสะดวก” แทน และถ้าใช้คำว่า “ครู” ก็จะหมายถึงผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้โดยเฉพาะ

ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้นั้น ครูจะไม่เป็นเพียงผู้บอกความรู้ในวิชา ที่ครูเตรียมไว้แล้วล่วงหน้า โดยสรุปเองว่านักศึกษาต้องการอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ครูจะเป็นผู้ที่ช่วยให้นักศึกษารู้จักวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง รู้จักความพร้อมของทรัพยากรและความสามารถของตนเอง และช่วยให้นักศึกษารู้จักวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับเขา ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้โดยเฉพาะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษา และช่วยนักศึกษารู้จักการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต ผู้สอนต้องสนใจว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นกับนักศึกษามากกว่าที่จะสนใจว่าครูกำลังทำอะไร

จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกต่อผู้ใหญ่ หรือครูสอนผู้ใหญ่ นั้นจะแตกต่างกับครูผู้สอนเด็กอย่างมาก จะไม่ใช่ผู้สั่งการ หรือผู้บังคับในการเรียนการสอน แต่จะเป็นผู้นำ และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพราะผู้ใหญ่ก็เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์บางอย่างไม่น้อยไปกว่าผู้สอน บางเรื่องก็อาจจะมากกว่าผู้สอน ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นไปแบบเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แต่ผู้สอนก็ยังต้องเป็นผู้นำในการเรียนการสอนนั้นๆ หากไม่เช่นนั้นการเรียนการสอนก็จะไม่บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันการมาเรียนของผู้เรียนผู้ใหญ่ นั้นก็หมายความว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เขายังไม่รู้ หรือยังรู้ไม่มากพอหรือไม่ลึกซึ้งพอ ผู้สอนเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นมากกว่าจึงต้องผู้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำชี้แนะ คำแนะนำ และเป็นที่พักพิงให้ ผู้เรียน แต่มิใช่ผู้ลงมือปฏิบัติให้ ผู้เรียนจึงจะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ เกิดความเข้าใจ และทักษะในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเองต่อไป เสมือนเป็นการให้การเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แหล่งวิทยาการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสัมฤทธิ์ผลได้ แหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นสามารถใช้ได้ทุกอย่าง ทุกที่ ทุกสถานการณ์ เป็นแหล่งวิทยาการได้ หากผู้เรียนสามารถนำของตนเองได้ ซึ่งแหล่งสะสมความรู้ของมนุษย์อาจแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้ (Nichols, 1971, pp. 342-343; Knowles, 1976, p. 47; อนุอมวงศ์ ยอดมรรคผล, 2526 อ้างถึงใน สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ, 2540, หน้า 30)

1. ตัวมนุษย์เอง คือ สมอ เป็นสิ่งที่อ่านได้ยาก เพราะเป็นระบบที่ลึกซึ้งมาก จะอ่านได้ก็ต้องให้มนุษย์นั้นสื่อออกมาด้วยคำพูด ท่าทาง หรือสัญลักษณ์ที่เข้าใจร่วมกัน โดยรวมถึงตัวบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนเอง รวมถึงทักษะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยให้การแสวงหาแหล่งวิทยาการได้สะดวก รวดเร็ว เช่น ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

1.2 แหล่งวิทยาการที่เป็นเสมือนวิทยากร คือ ครู เพื่อน หรือผู้ที่สามารถช่วยเหลือร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

1.3 ผู้ชำนาญพิเศษ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในสิ่งหนึ่ง ๆ อย่างรู้จริง เช่น นักดนตรี จิตรกร นักกีฬา ช่างนา ฯลฯ

1.4 พ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักศึกษาเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ

1.5 ผู้แทนองค์กร คือ บุคคลที่เป็นตัวแทนของสังคม เทศบาล และองค์การเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งพวกพนักงาน คณะกรรมการด้านธุรกิจต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ

1.6 ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม บุคคลที่ทำงานในโรงงานต่าง ๆ การขนส่ง เหมืองแร่ การเกษตร กิจกรรมค้าต่าง ๆ การเงิน และประกันภัย

1.7 ผู้แทนของรัฐบาล คือ บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากจังหวัด เช่น นายกเทศมนตรี คณะกรรมการของจังหวัด ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่อนามัย รวมทั้งพวกที่อยู่ในระดับบริหารประเทศ เช่น วุฒิสมาชิก ผู้แทนราษฎร และบุคคลในสหพันธ์ต่าง ๆ

1.8 คณะกรรมการให้การศึกษา เช่น ผู้ที่ให้การแนะแนวในโรงเรียน

2. ธรรมชาติและวัตถุต่าง ๆ เป็นความรู้ที่อ่านได้ แต่ต้องมีความรู้ความสามารถอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น นักโบราณคดีอ่านอายุกระดูก นักภูมิศาสตร์อ่านชั้นดิน เป็นต้น ความรู้พื้นฐานในการอ่านสิ่งเหล่านี้แต่เดิมก็ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากการฝึกฝน แต่ต่อมาก็มีตำราให้ศึกษากัน แต่ต้องอาศัยประสบการณ์ประกอบด้วย และในทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ หิน น้ำ ดิน แร่ และวัตถุทางธรรมชาติอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน

3. บ้านที่ต่าง ๆ อันเป็นแหล่งสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาค้นคว้าของมนุษย์ ได้แก่ รหัสและตัวอักษรต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่บันทึกไว้ในหนังสือและวัสดุการอ่านนั่นเอง รวมทั้งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษา และเป็นสิ่งที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาในการเรียนการสอน ได้แก่ อาคารสถานที่ ถนน รถไฟ รถยนต์ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ รูปปั้น กระจกหน้าต่าง โต๊ะเรียน โทรศัพท์ และคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

การแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นบุคคลและวัตถุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ส่วนหนึ่งของการเรียนด้วยการนำตนเอง ช่วยให้การเรียนด้วยการนำตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ เมื่อนำตนเองได้ ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวก็เป็นแหล่งวิทยาการอันมีค่าที่จะต้องสังเกต ต้องเรียนรู้ และต้องเข้าใจอยู่เสมอ

การศึกษาของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

วัยผู้ใหญ่มีลักษณะของการเรียนแตกต่างจากเด็ก มีรูปแบบเฉพาะของผู้ใหญ่ มีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะทำให้เกิการเรียนรู้ การศึกษาของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงจัดได้ว่าเป็นรูปแบบพิเศษ ที่นักการศึกษาผู้ใหญ่ต้องศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมผู้ใหญ่ให้เกิดการนำตนเองได้ โดยใช้วิธีการเรียนการสอนผู้ใหญ่ หรือ Andragogical Process มาประยุกต์เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้นั้น ต้องอาศัยการสร้างสม ค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง และจากการวิจัยของ ทัพ พบว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นลักษณะที่พบโดยทั่วไปในผู้ใหญ่ และผู้ที่ประสบความสำเร็จสูงในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตน จึงกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียนผู้ใหญ่ โดยใช้เหตุผล ดังนี้ (Knowles, 1976, pp. 34-37; Hiemstra, 1976, p. 94; Tough, 1979 อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศาลาชีวิต, 2526, หน้า 264-265)

1. ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง และเข้ามาเรียนด้วยความเต็มใจ มิได้ถูกบังคับ มาเรียนด้วยความสมัครใจ จะเป็นผู้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าและดีกว่าผู้เรียนโดยถูกบังคับ และอยู่ในระบบการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้บอกแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพราะว่าการเรียนด้วยการนำตนเอง ผู้ที่เข้ามาเรียนจะมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่แน่นอน มีแรงจูงใจ นอกจากนั้นแล้ว ผู้เรียนมักจะนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าและนานกว่า

2. การเรียนด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพและกระบวนการพัฒนาทางจิตวิทยา นั่นคือ เมื่อมนุษย์ล้มตามองดูโลก มนุษย์เราช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาพ่อแม่

และคนอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อเติบโตขึ้น มนุษย์ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่พึ่งพาคนอื่นอีกต่อไปตามลำดับ โดยเริ่มหลุดจากการควบคุมของพ่อแม่ ของครู และของคนอื่น ๆ และสิ่งนี้ก็คือ การพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ลักษณะของผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จสูงในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากรายงานของทัฟ (Tough) ว่า มีลักษณะคล้ายกับคุณลักษณะของบุคคลในอุดมคติของมาสโลว์ (Maslow) ที่เรียกว่า Self Actualized Person และจอห์น การ์ดเนอร์ (John Gardner) ได้สรุปว่า ผู้ใหญ่ประเภทนี้เรียกว่าเป็นผู้ที่ปรับปรุงตนเองให้ใหม่อยู่เสมอ (self renewal) เป็นผู้ที่พัฒนาศักยภาพของตนเองและค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาหรือปรับปรุงตนเองเช่นนี้ ไม่ใช่การกระทำด้วยการรอคอยโอกาสหรือจังหวะ แต่เขาจะเป็นผู้สร้างสรรค์และวางแผนการกระทำอย่างมีระบบ ต่อเนื่องจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต จนเป็นที่น่าพอใจ ผลการวิจัยของ ทัฟ สนับสนุนทฤษฎีหรือแนวคิดของมาสโลว์ ความต้องการที่จะพิสูจน์ตนเองหรือรู้จักค้นพบเกี่ยวกับตนเอง จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลงานวิจัยของแอสทานิโน (Astanino) และบริคเคิล (Brickell) ใน ค.ศ. 1980 สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ นอกจากนั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในความอยากรู้อยากเห็น ความพอใจที่จะรู้ ทำความเข้าใจ และแสดงความสามารถของตนในบางสิ่งบางอย่าง แรงจูงใจภายในเป็นแรงจูงใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นความเชื่อของคนอเมริกันที่ว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นจริง เพื่อให้มีทักษะ มีความรู้ความฉลาดเพิ่มขึ้น ไม่ใช่เพื่อการปรับตัวหรือการสนองตอบต่อแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อม แต่เพื่อเป็นการพิสูจน์ความสามารถหรือศักยภาพของตน (สมบูรณ์ ศาสตราชีวิน, 2526, หน้า 265)

ความตั้งใจหรือแรงจูงใจในการเข้าเรียนของผู้ใหญ่ โดยอ้างแนวคิดของนักการศึกษาผู้ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา คือ ฮูล (Houle, 1961 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533, หน้า 9) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในหนังสือชื่อ "The Inquiring Mind" โดยทำการศึกษาด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากนักศึกษาผู้ใหญ่ ได้แยกแรงจูงใจในการเข้ามาเรียนออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ความตั้งใจมุ่งหวังด้านเป้าประสงค์ ผู้เรียนมีความต้องการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ไขปัญหakaranงานที่ปฏิบัติอยู่มีเป้าหมายเกี่ยวกับวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ซึ่งสามารถจะนำไปปรับขึ้นเงินเดือน เลื่อนขั้นและหน้าที่การงานได้ ดังนั้นผู้ใหญ่จะเรียนเฉพาะสิ่งที่เขามีความรู้ดีว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียน

2. ความตั้งใจมุ่งหวังด้านกิจกรรมทางสังคม ผู้เรียนมีความต้องการได้พบเพื่อนใหม่ และเลือกร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่มีขึ้นในสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่

3. ความตั้งใจมุ่งหวังทางด้านความรู้ ผู้เรียนในประเภทนี้จะเป็นพวกที่มุ่งมั่นเอาใจใส่ และจริงจังต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ต้องการที่จะได้รับความรู้ ในสิ่งที่ตนเองยังไม่ทราบ ตลอดจน ความชำนาญและทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง

โดยในภาพรวมนั้น อุ่นตา นพคุณ (2527, หน้า 12-20) ได้เสนอว่า จากธรรมชาติและ จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่ จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่แล้ว ซึ่งเห็น ได้ชัดจากผลการวิจัยของทัฟ (Tough, 1979) ที่ว่ากลุ่มผู้เรียนที่มุ่งหวังทางด้านความรู้ จัดเป็นกลุ่ม ผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากที่สุด นับเป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนพึงมี ซึ่งการเรียนรู้ด้วย การนำ ตนเองเป็นกระบวนการภายในตัวผู้เรียน ที่ผู้เรียนควบคุมและใช้ทั้งสติปัญญา อารมณ์ และ ร่างกายของตนเองกระทำการในเชิงจิตวิทยา อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตอบสนอง ความต้องการ และการบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้หมายความว่าผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ตราบเท่าที่ เขาคิดว่าเขาต้องการเรียนรู้และการเรียนรู้จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนจะใช้ทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เมื่อผู้เรียนคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะตอบสนอง ความต้องการและเป้าหมายของเขา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

นรินทร์ บุญชู (2532) โดยใช้เครื่องมือการสอบวัดของดูชี แมคเช่น ถูกลิเอลมิโน ผลการ วิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเพียงสองด้าน คือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ของตนเอง และ การมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย คือ การมองอนาคตในแง่ดี มีความรักในการเรียน มโนคติของตนเองในด้านการ เป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิด สร้างสรรค์ สามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะ การแก้ปัญหา และมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้ พบว่า เพศ คณะที่ศึกษา และผลการศึกษาส่งผลให้นักศึกษามีความแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ด้วยการ นำตนเอง ส่วนตัวแปรอื่นๆ อีก 3 ด้าน คือ เหตุผลที่เข้าศึกษา วิธีเรียน และการประกอบอาชีพขณะ ศึกษา ไม่ส่งผลให้มีความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญในเรื่องนี้

สุวรรณ ยะหะกร (2533) ทำการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนด้วย การนำตนเองของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่ ตามแนวของโนลส์ ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคม ศึกษา มีคะแนนความคิดเห็นเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการแสวงหาวิทยาการ ด้านการวิเคราะห์ความ ต้องการ ด้านการวางแผนการเรียน ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน และด้านการประเมินผล ครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เห็นด้วยอย่างมากเกี่ยวกับการเรียนด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงด้านเดียว คือ การวางแผนการเรียน ส่วนอีก 4 ด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) ทำวิจัยเรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลซึ่งประสบความสำเร็จในวิชาชีพของตน โดยมีได้รับการศึกษาหรือเรียนจากสถาบันการศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ เป็นบุคคลซึ่งได้รับการยอมรับจากท้องถิ่น หรือสถาบัน หรือเป็นบุคคลที่รู้จักกันว่าเป็นคนซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชานั้น ๆ จำนวน 30 คน จากภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติของคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ต้องเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด วิเคราะห์ เป็นนักปฏิบัติและนักประเมินผล รวมทั้งเป็นคนที่มีความเพียรพยายาม มีความตั้งใจจริง เมื่อมีปัญหาในการเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการคิดและลองทำด้วยตนเองก่อน หากทำไม่ได้จะสอบถามจากผู้รู้ แหล่งข้อมูลในการเรียนคือ การทดลองด้วยตนเอง ผู้รู้ หนังสือ เพื่อน และการดูงาน สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเองคือ บุคลิกภาพของพ่อแม่หรือบุคคลอยู่ใกล้ชิด วิธีการสร้างสิ่งแวดล้อมเมื่อเลี้ยงดูลูกของ พ่อแม่และวิธีการสอน

พิทักษ์ อักษร (2540) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปร เพศ อายุ ระบบการศึกษาและหลักสูตร พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ (2540) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง พิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 4 องค์ประกอบ คือ ด้านการเปิดโอกาสที่มีต่อการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน มีความรักในการเรียนรู้ และการมองอนาคตในแง่ดี องค์ประกอบ มีค่าเฉลี่ยปานกลาง มี 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ และเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปร พบว่า ในด้านเพศ ชายและหญิง โดยรวมและในรายองค์ประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุและสาขาวิชาโดยรวมและในรายองค์ประกอบ ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบด้านผลการศึกษา พบว่า แตกต่างเพียง 1 องค์ประกอบ คือ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ส่วนอีก 7 องค์ประกอบ และโดยรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เสียมจิตร เรืองมณีชัชวาล (2543) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 5 องค์ประกอบ คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน การมองอนาคตในแง่ดี มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน มีความรักที่จะเรียน และมีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระ ด้านเพศ พบว่า นักศึกษาผู้หญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ชาย ใน 2 องค์ประกอบ คือ มีความรักที่จะเรียน และมีความคิดสร้างสรรค์ การเปรียบเทียบตามอายุ ผลการศึกษา และลักษณะการประกอบอาชีพขณะศึกษา ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ครุณวรรณ ปราบพาด (2543) ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของ นักศึกษาปริญญาโท ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน มี 4 องค์ประกอบอยู่ในระดับสูง คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน มองอนาคตในแง่ดี มีความรักที่จะเรียน และมีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางมี 4 องค์ประกอบ คือ มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา และเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ส่วนค่าเฉลี่ยระดับต่ำไม่มี เมื่อศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ไม่มีความแตกต่างต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

วิภา ไกรวัฒน์พงศ์ (2544) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พิจารณาตาม 8 องค์ประกอบ พบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างสูงทุกด้าน ยกเว้นด้านความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อศึกษาความพร้อมในการนำตนเองกับปัจจัยของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อยู่ในระดับสูงในทุกปัจจัย

สุธาสนี ใจเย็น (2545) ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนในระบบการศึกษาทางไกล โดยแบ่งความสามารถในการเรียนรู้เป็น 6 ด้าน คือ ความเป็นตัวของตัวเอง ความพร้อมที่จะเรียน การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนเป้าหมายในการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการนำข้อมูลไปใช้ได้เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า การประกอบอาชีพ บรรยากาศการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ทางบวก การไม่ประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์ทางลบ ส่วนเพศ อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตัวแปรที่ส่งผล คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่าง

นักศึกษา กับสมาชิกในครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคต และเพศหญิง ทั้ง 4 ตัวแปรนี้ สามารถรวมกันอธิบายความแปรปรวนของความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

หทัยทิพย์ ภาคอินทรีย์ (2545) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ เพศ และชั้นปีที่ศึกษาไม่มีความสัมพันธ์ ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตน และ ทักษะคิดต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของผู้ปกครอง วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ไม่มีความสัมพันธ์ ยกเว้นการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความพึงพอใจต่อประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยไม่มีความสัมพันธ์ ในขณะที่พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ และความสัมพันธ์กับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่ในประเทศ ที่นำมาสังเคราะห์แบบอภิमानในที่นี้ ส่วนใหญ่ศึกษาตามทฤษฎีของนักการศึกษา 2 ท่าน คือ

1. โนลส์ แบ่งลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ออกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ (1) การวิเคราะห์ความต้องการ (2) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน (3) การวางแผนการเรียน (4) การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และ (5) การประเมินผล

2. กุกลิเอลมีโน แบ่งลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ออกเป็น 8 องค์ประกอบ คือ (1) เปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (2) เชื่อมมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (3) ความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (5) ความรักที่จะเรียน (6) ความคิดสร้างสรรค์ (7) มุ่งอนาคตในแง่ดี และ (8) ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา

งานวิจัยในประเทศที่ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะศึกษาตามแนวของกุกลิเอลมีโนเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีเครื่องมือ คือ แบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale) เรียกว่า SDLRS สามารถนำไปใช้ได้ง่ายกว่าการใช้แนวทฤษฎีของโนลส์ ซึ่งต้องสร้างเครื่องมือเอง การศึกษาส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาระดับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตัวแปรต้นจะเป็นลักษณะทั่วไปของประชากรที่นำมาศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และผลการศึกษา เป็นต้น ว่ามีผลต่อตัวแปรตาม คือ ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชากรแต่ละกลุ่มอย่างไร และมีลักษณะการนำตนเองอยู่ในระดับ องค์ประกอบใดสูง หรือต่ำ ผู้วิจัยหลายๆ ท่านพยายามทำการศึกษาให้

ทราบถึงลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจากตัวแปรในหลายๆ ลักษณะ มีการศึกษาในเชิงสหสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัว และศึกษาถึงระดับความพร้อมของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชากรแต่ละกลุ่มมีความพร้อมอยู่ในระดับใด ผลการวิจัยแต่ละงานมีความสอดคล้องกันในบางองค์ประกอบ และมีความแตกต่างกันในบางองค์ประกอบเช่นกัน แต่ผลการศึกษส่วนใหญ่จะแสดงลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในองค์ประกอบที่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง ปานกลาง และต่ำ

งานวิจัยในต่างประเทศ

กูกลีเอลมีโน (Guglilmino, 1977, pp. 62-69) แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครื่องมือวัดความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (development of the self-directed learning readiness scale) งานวิจัยนี้ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจากบุคคลที่ได้รับการตระหนักว่า มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างเด่นชัด จำนวน 14 คน การเก็บข้อมูล ใช้เทคนิคเดลฟาย (delphi technique) เริ่มต้นด้วยให้กลุ่มตัวอย่างระบุองค์ประกอบสำคัญ แล้วนำองค์ประกอบที่ได้จากการสำรวจ มาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness scale) เรียกย่อๆ ว่า SDLRS แบบสอบถามมี 41 ข้อ เป็นกิจกรรมและลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แบบลิเคอร์ท (likert-type item) ได้นำเครื่องมือนี้ไปให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 307 คน ในรัฐจอร์เจียและรัฐเวอร์จิเนียเป็นผู้ตอบ แล้วนำคำตอบที่ได้มาทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ (item analysis) และวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) เพื่อใช้คัดเลือกข้อคำถามสำหรับทำเป็นแบบสอบวัดเพื่อใช้ในวงกว้างต่อไป แบบสอบวัดนี้มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .78

ต่อมาได้มีการปรับปรุงเครื่องมือ โดยเพิ่มข้อคำถามจาก 41 ข้อ เป็น 58 ข้อ และนักวิจัยคนอื่นๆ เช่น ซับบาเกียน (Subbaghan) ฮาสซัน (Hassan) และบรอกเกต (Brockett) ได้นำไปลองใช้และระบุว่าแบบวัดที่มีความน่าเชื่อถือและมีความสมเหตุสมผล (เสถียร จิตร เรืองมณีชัชวาล, 2543, หน้า 41)

ผลงานวิจัยนี้ชี้ว่า การที่บุคคลเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้นั้น ต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ 8 ประการ ดังนี้

1. คือเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (openness to learning opportunities)
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (self concept as effective learner)
3. ความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (initiative and independence in learning)
4. ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (informed acceptance of responsibility for one's own learning)

5. ความรักที่จะเรียน (love of learning)
6. ความคิดสร้างสรรค์ (creativity)
7. มองอนาคตในแง่ดี (positive orientation to the future)
8. ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา (ability to use skills and problem-solving skills)

เวลช์ (Welch, 1977, pp. 4267) ได้ศึกษาค้นคว้าผลการเรียนแบบเรียนด้วยตนเองเกี่ยวกับการฝึกตั้งคำถามปากเปล่าวิชาสังคมศาสตร์ของนักศึกษาครู เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนในห้องปฏิบัติการด้วยตนเองและการฝึกที่ไม่ใช่ห้องปฏิบัติด้วยตนเอง โดยใช้กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม คือให้กลุ่มทดลองสองกลุ่มแรกเรียนฝึกตั้งคำถามด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง กลุ่มทดลองที่สองฝึกตั้งคำถาม แต่ไม่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง และกลุ่มควบคุมเรียนโดยไม่ต้องฝึกตั้งคำถาม พบว่ากลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการเรียนแตกต่างจากกลุ่มทดลองที่สองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการเรียนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มทดลองที่สองกับกลุ่มควบคุมมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โมเรค (Mourad, 1978, pp. 2002-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา เพศ และความคิดริเริ่มด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 684 คน เครื่องมือที่ใช้ศึกษาคือ SDLES กับ TTCT (tarrence tests of creative thinking) Vatbal Form A, Task 1-2 และ TTCT Figurak Form B, Task 3 ผลการวิจัยพบว่า คะแนน SDLES สัมพันธ์กับคะแนน TTCT และเมื่อจำแนกนักเรียนออกตามระดับการศึกษา คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แยกตามเพศ พบว่าองค์ประกอบ ด้านมโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศ องค์ประกอบด้านความสามารถในการใช้ทักษะเบื้องต้นในการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา มีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนสูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อแยกตามเพศในลักษณะรวม นักเรียนชายและหญิงมีคะแนนเท่ากันในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่นักเรียนชายมีคะแนนสูงกว่าในองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์

บีโจท (Bejot, 1981, pp. 2434-A) ได้ศึกษาระดับของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และตัวเลือกของวิธีการในการเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับโปรแกรมภายนอกที่จัดให้สอดคล้องกัน โดยใช้ The Seward County Extension Program กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่ 77 คน สุ่มตัวอย่างโดยคอมพิวเตอร์จากครอบครัว 5024 ครอบครัว ใน Seward County, Nebraska ข้อค้นพบบ่งชี้ว่า ที่อยู่อาศัย อายุ และเพศ ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการพัฒนาทักษะ

กลุ่มตัวอย่างขอระบบการสัมมนากลุ่มเล็กๆ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม และการศึกษาโดยอิสระ แหล่งวิทยาการที่ใช้มากที่สุดคือ Seward county extension service คือ การอ่านหนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว และสิ่งพิมพ์รัฐบาล

บ็อกซ์ (Box, 1983, pp. 679-A) ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่กำลังเรียนอยู่ และผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านโปรแกรมพยาบาลจาก Tulsa Junior College เมือง Tulsa มลรัฐ Oklahoma กลุ่มตัวอย่างจำนวน 477 คน ใช้ SDLRS เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบ โดย อายุ และเพศ แต่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ในด้านคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับเกรดเฉลี่ยสะสม

เกรย์ (Grey, 1986, pp. 1218-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของผู้จัดการบริษัทที่ดำเนินการกิจการโทรศัพท์ในฮ่องกง กับระดับของการจัดการอัตราการปฏิบัติงานในการจัดการ และความสามารถในการรับปัญหา การสร้างสรรค์ และระดับของการเปลี่ยนแปลง ตามสภาพลักษณะงานที่ควรจะเป็น ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการจัดการในด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ และเชื้อชาติ

แกด (Gad, 1986, pp. 1993-A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของการฝึกอบรมในอนาคต กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้าง 132 คน จากหน่วยงานต่าง ๆ ผลการวิจัย ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของลูกจ้างแผนกต่าง ๆ บรรยายภาพขององค์การไม่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของลูกจ้าง แต่ตัวแปรบางตัว เช่น ระดับการศึกษา ระดับอาวุโส มีผลกระทบโดยตรงต่อความพร้อม ข้อเสนอที่สำคัญคือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการฝึกอบรมในอนาคต

ไทซิงเกอร์ (Tysinger, 1986, pp. 2892-A) ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิธีการบรรลุเป้าหมายในโครงการการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 30 คน เป็นผู้สอนในกองทัพ 15 คน พยาบาลฝึกหัด 15 คน พบว่า มีความยุ่งยากสับสนในกระบวนการวางแผนเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และค่อนข้างจะไม่เป็นแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นได้ ขอมให้ผู้เรียนวางแผนเป้าหมายและขยายเป้าหมายเหล่านั้นไปเรื่อย ๆ พร้อมกับโครงการการเรียนรู้ก้าวหน้าขึ้น รูปแบบของการตั้งเป้าหมายขึ้นอยู่กับการสำรวจเนื้อหาในโครงการการเรียนรู้ก้าวหน้าขึ้น รูปแบบของการตั้งเป้าหมายขึ้นอยู่กับการสำรวจเนื้อหาในโครงการเรียนรู้เพื่อจะหาความรู้พื้นฐานอย่างเพียงพอ ความพอใจต่อเป้าหมายการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นตามโครงการการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้น

กลุ่มตัวอย่างยืนยันว่าได้ใช้ชีวิตการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมุ่งความสนใจในหัวข้อที่ตนสนใจ ซึ่งมีการควบคุมเป้าหมาย และวิธีการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญ

แมคคาร์ธี (McCarthy, 1988, pp. 3279-A) ได้ศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเจตคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกคณิตศาสตร์ ระหว่างนักศึกษาอายุน้อยกับนักศึกษาที่มีอายุมาก โดยใช้ SDLRS และ MAS The Math Attitude Scale ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาอายุน้อยมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลาง และมีเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์เชิงลบ นักศึกษาที่มีอายุมากมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลางและสูงกว่า มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แต่ยังคงมีความกังวลต่อการเรียนเช่นเดียวกับนักศึกษาที่มีอายุน้อย

ยัง (Young, 1986, pp. 1886-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เพศ และการควบคุมตนเอง กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจอร์เจีย (Georgia) จำนวน 126 คน โดยใช้ SDLRS และ ANS-IE (adult nowicke strickluad international-external scale) ผลการวิจัยพบว่าไม่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เชื้อชาติ และการควบคุมตนเอง กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เรย์โนลด์ส (Renolds, 1986, p. 3571) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับเหตุผลหรือแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนนอกเวลาในวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน อายุเฉลี่ย 35.75 ปี โดยใช้ SDLRS และ EPS (Educational Participation Scale) พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างแรงจูงใจด้านพุทธิปัญญา กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยประสบการณ์และสิ่งที่ทำหยาต่าง ๆ ในชีวิตเป็นอิทธิพลที่สำคัญ และระบุว่าความสนใจทางพุทธิปัญญาเป็นเหตุผลสำคัญในการเข้าร่วมโปรแกรม

กุกลิเอลมิโน และโรเบิร์ต (Guglielmino & Roberts, 1992 อ้างถึงใน สุธาณี ใจเย็น, 2545, หน้า 17) ศึกษาเปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในอเมริกาและฮ่องกง และสมรรถภาพในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่ทำงานโทรคมนาคมในอเมริกา จำนวน 753 คน ฮ่องกง จำนวน 655 คนพบว่าความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสมรรถภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวก และกลุ่มตัวอย่างในอเมริกามีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในฮ่องกง

สทราคา (Straka, 1995 อ้างถึงใน สุธาณี ใจเย็น, 2545, หน้า 17) ได้ศึกษาถึงปัญหาของการใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แบบวัด SDLRS ของกุกลิเอลมิโน ได้รับการตรวจสอบความตรงหลายครั้ง ในปี 1979 Mourad และ Torrance ตรวจสอบความตรงของแบบวัดนี้กับนักศึกษาที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย Georgia ในปี 1990 Wost และ Bentley ตรวจสอบความ

ถูกต้องขององค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน ด้วยการวัดโมเดลแห่งของแบบวัด SDLRS กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้บริหาร ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมวิชาชีพ ในปี 1984 Strake ศึกษาความเชื่อถือได้แบบวัด SDLRS ในเยอรมัน โดยทดสอบกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย Bremer จากการศึกษาปัญหาในการใช้แบบวัด SDLRS ที่ได้อภิปรายร่วมกัน พบว่าในการใช้แบบวัด SDLRS ควรวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และ โมเดลโครงสร้างควรชี้ให้เห็นความแตกต่าง

วูด (Wood, 1996 อ้างถึงใน สุราสิณี ใจเย็น, 2545, หน้า 17) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความท้อถอยในการมีส่วนร่วม และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยใช้แบบวัด SDLRS และ DPS (Deterrents to Participation Scale) กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่สนใจโปรแกรมการศึกษาต่อเนื่อง พบว่าผู้ที่เกิดความท้อถอย ขาดความเชื่อมั่นจะมีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับต่ำ ปัจจัยที่มีผลต่อความท้อถอย และความพร้อมคือความแตกต่างระหว่างสังคมการเข้าเรียนก่อนถึงวัยอันควร

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่ในต่างประเทศ ที่นำมาศึกษานั้น จะเป็นการศึกษาตามแนวของ กูกลีเอลมีโนเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning Readiness Scale) เรียกย่อ ๆ ว่า SDLRS มีทั้งใช้ SDLRS อย่างเดียว และใช้ร่วมกับเครื่องมืออื่น ๆ ความรู้กัน ศึกษาทั้งเชิงทดลอง และเชิงสหสัมพันธ์ โดยใช้ตัวแปรต้นที่แตกต่างกัน ผลการทดลองชี้ให้เห็นถึงลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในมิติต่าง ๆ ที่หลากหลาย แต่จุดประสงค์การศึกษามุ่งเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่ามีความสำคัญต่อตัวบุคคลในแง่ต่าง ๆ ทั้งเจตคติ พฤติกรรม และการนำไปพัฒนาตนเอง ให้เกิดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในบุคคลให้สูงขึ้น และเพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนาต่อการจัดการศึกษาที่สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน